

Genieten

[Bij de preek 'Het geheim der humaniteit' van K.H. Miskotte. *Verzameld werk* 13, 597-616, oorspronkelijk verschenen in *Feest in de voorhof* (1952). Preek gehouden in de Willem de Zwijgerkerk te Amsterdam, vermoedelijk in 1950.]

Ja ja, wat zijn ze lang, die preken van Miskotte. En af en toe ook zo ingewikkeld. Nee, zo zou je dat nu toch niet meer kunnen doen. De preek van tegenwoordig is veel korter. Maar ook krachtiger?

Ach, kunnen we niet afspreken dat we die lange preken van vroeger niet gaan vergelijken met wat we in onze tijd afleveren? Voor de preken uit de tijd van Miskotte geldt dat we ze in alle rust, als we willen in etappes, kunnen lezen en op ons kunnen laten inwerken. Ze hoeven er niet in ijlt tempo doorgejast te worden, we hoeven niet op ons klokje te kijken.

Wie er de tijd voor neemt, komt bij de preken van Miskotte diep onder de indruk van de mate van zorg die hij besteedt aan zijn toehoorders, hoe hij hen betreft in wat hij zegt. En hoe consequent hij dat telkens laat terugkomen in zijn betoog. Hoe hij de kerkgangers ook *respecteert*, op alle mogelijke manieren. In de preek 'Het geheim der humaniteit' komt hij zelfs op voor hun neiging om de geboden te laten voor wat ze zijn, de wens om zich er niet aan te hoeven houden. Ik zeg het onmiskottiaans: hij komt op voor óns – want een oprecht 'wij' en 'ons' is eigen aan zijn preken –, als we ons afvragen waarom we eigenlijk niet zouden doden (als er een noodzaak voor is), of niet stelen (omdat de mens van nature toch op roof uit is) of niet echt breken (omdat alle goede voornemens immers kunnen mislukken). 'Nee', komt er dan achteraan, 'gij zult niet stelen, niet doden, *gij zult niet... omdat God het niet wil!!* En daarmee uit.'

De preek gaat over het grote gebod uit Mattheüs 22: 35-39, en als hij het gaat hebben over de naaste en de liefde, pleit Miskotte ervoor die termen niet te laten vertroebelen door allerlei dierbaarheden of gemakzuchtige afwegingen, maar, zegt hij, 'het zákelijke inzicht waarop het bij deze dingen aankomt, dat moeten we zien te bereiken.' Dat is muziek in mijn oren, zákelijk inzicht, goed zo!

Bij elk punt in zijn preek is hij attent op mogelijke af- en misleidingen, dat we bijvoorbeeld 'al pratende ons al verder van de praxis verwijderen.' En over het alles willen dichtsmieren met een softe opvatting van liefde vraagt hij zijn toehoorders: 'Kunt u óók soms zo ongelukkig en verstoord en "hels" worden, als men met "de liefde" de helse spanningen van ons bestaan tracht te lijmen en te krammen en de verontwaardiging in de doofpot stopt?'

Als wij dreigen Godsliefde en mensenzelfliefde identiek te verklaren, noemt Miskotte dat de *onttroning* Gods, een 'door en door fatsoenlijke wijze om Hem de deur te wijzen, de dingen zelf te beheren.' En dan komt er midden in de preek een gebed tot God, op de toon en met de inhoud die wij het liefst zouden aanslaan: 'O, Wezen, daarboven in het geluchte, wij hebben kennisgenomen van uw bestaan en uw pretenties, maar... wij weten dat wij op aarde praktisch vrij zijn om Uw wet op ónze manier te vervullen, en lief te hebben diégenen met wie wij praktisch te maken willen hebben. Wij hebben te maken met de ménsen en U, nu ja, we weten niet eens gedocumenteerd of U eigenlijk wel bestaat, en daarom... we hebben – praktisch gesproken – niets met U te maken hier op aarde.'

'Het schijnt humaan te zijn,' zegt hij daar dan achteraan, 'de eigenlijke Godsliefde met mensenzelfliefde identiek te verklaren, maar het is een gecamoufleerd en boosaardig atheïsme! En het is zo vreselijk gevaarlijk, omdat wij gewend raken opportunistische argumenten te gaan gebruiken, zodra de laatste vraag van het leven op zulk een gemoedelijke wijze wordt opengelaten.'

'Gemoedelijk', dat is de houding die Miskotte voortdurend kritiseert als hij stuit op het slome, aangepaste geloof van de kerk. En ik vrees dat wij tussen 1950 (toen deze preek werd gehouden) en nu er alleen maar gemoedelijker op zijn geworden.

Voorts komen in de preek ontmaskerende zaken over onszelf aan de orde, zoals 'de ziekelijke aandacht voor onze eigen belevenissen', och ja, 'want wij hebben het altijd te zwaar gehad en te licht genomen.'

Dan gaat het op het slot aan, waarin op hoge toon de menselijkheid van God bejubeld wordt en wij worden opgeroepen 'voorwaarts te gaan, ín het leven!'

‘En waar we een minuut waarlijk *goeddoen*, méns zijn, mens voor God, daar zijn we een minuut waarachtig het eeuwige leven deelachtig!’

Dit zijn maar een paar fragmenten uit een grote en grootse preek. Er is nog veel meer in te lezen en uit te halen. Het wekt af en toe ontroering en werkt op andere momenten op je lachspieren, zeker daar waar het gaat over onze menselijke kleinheden en kleinzerigheden. Of bij zo'n machtig mooie formulering als in het gebed hierboven: ‘we weten niet eens gedocumenteerd of U wel bestaat.’ Dat alles samen maakt het lezen van deze preek waarlijk een feest in de voorhof.

Alex van Ligten